

Afgronden

Kerstmis en Oude jaar,
Met touwen aan elkaar;
Verboden dood te vallen
alléén, want elk trekt allen.

Messcherp de rand waarop wij staan,
God zie ons aan.

Ida Gerhardt

Elk trekt allen

Al vanaf eind september, héél vroeg, begint elk jaar in de praktijk -waar ik veel geconfronteerd word met rouw, vermoeidheid en eenzaamheid- langzaam maar zeker de angst in te sluipen voor 'de feestdagen': Met wie worden die gevierd? Wórden ze wel gevierd? Vàlt er überhaupt iets te vieren? Trek je je iets aan van de vele 'moetens' rond die tijd? Wat is de prijs van uniciteit, van Einzelgänger zijn? En ben jij bereid en/of kun je het aan om die te betalen? Wat moet er gevierd worden zonder die ene die weggevallen is, dit jaar of al vele jaren geleden? Of doodgewoon: vage maar niet minder diepe angst voor die dagen waar weken en maanden naartoe wordt geleefd en waarvan velen diep dankbaar zijn als ze weer voorbij zijn.

Kerst en Oudejaar kunnen bij alleenstaanden, maar sowieso bij de tijdelijk of voorgoed iets kwetsbaarder heel veel extra eenzaamheidsgevoelens oproepen, een overvloed aan herinneringen, de confrontatie met wat ze niet kunnen, met wat ze vergeefs verlangen, de bikkelharde confrontatie met wat ze niet hebben of niet meer hebben. Mijn probleem is, dat ik geen enkel soelaas kan bieden. Ik kan het alleen begrijpen. Ik vind die tijd zelf om allerlei redenen ook niet altijd gemakkelijk. Ik breng die dagen bij voorbeeld al vijftwintig jaar niet door met degene die voor mij het hart en de ziel vormde van Kerstmis. De tweede kerst zonder haar heb ik onafgebroken, in beschaamde stilte gehuild. Jaren later vluchtte ik in tranen weg van een kerstdiner. Anderen zich vol te zien vreten terwijl zij er niet meer was met haar innige feest, haar schattige bekertje warme chocolademelk, haar enthousiasme, de emmer water naast de boom met echte kaarsjes, haar geliefde kerstverhaal uit haar thuisland... Ik dacht dat ik er nooit overheen zou komen. Toch is dat gaandeweg gebeurd. Niet vergeten worden de dierbare details, maar de herinnering eraan is goed, is geen open wond meer. Het enige dat ik dus te bieden heb is begrip. Begrip en een autobiografisch Kerstverhaaltje. Een kerstverhaal als eventuele troost; dat mooie dingen niet volmaakt hoeven te zijn, niet maanden van tevoren gepland en vooral niet opgedrongen. Dat verdriet geen goeie momenten hoeft te verhinderen, dat goeie momenten in de meest onverwachte hoeken schuilen en niets hoeven te kosten. Dat vreemden niet vreemder hoeven te zijn dan zogenaamde naasten. Dat je niet altijd hoeft te zoeken om te vinden, integendeel. Het spontane gegeven van dit Kerstfeest was: Er Moet Niets. Alleen al dàt was een zegen.

Ik logeerde ver weg aan de Duitse kant van de Poolse grens, in een vallei. Het is er eenzaam wonen, maar voor wie van de natuur houdt en voor wie beseft dat in een wereldstad vol lawaai en licht oneindig veel meer kwaad om de hoeken schuilt dan in de stilte, is het daar een zich eindeloos onttrollend paradijs. Ik was daar bij mijn treurende stiefmoeder. Een paar weken tevoren was haar allerliefste gestorven en ik was zo'n beetje stilletjes bij haar en volgde haar stemmingen. Zij en ik, we keken voorzichtig wat de dagen brachten, er was geen enkele afspraak, we gleden behoedzaam van het ene moment in het andere. Het was extreem, onvoorstelbaar, bijtend, ijzingwekkend koud in die vallei waar de wind vanuit Siberië honderden kilometers lang geen noemenswaardige obstakels tegenkomt om aan op te warmen of op te breken.

We droegen panty's of zelfs ook nog een flanelle pyjamabroek en wollen ondergoed onder onze lange broeken als we naar buiten gingen. De wind sneed in onze gezichten en dwars door onze angorahemden, fleece truien en winterjassen, we droegen verschillende handschoenen (eerst zijde, dan wol, dan iets waterdichts) over elkaar heen, oorwarmers en een muts en dan nog eens een omslagdoek om alle gaatjes te bedekken; over onze dubbele sokken en onze schoenen met wollen zooltjes droegen we grote kaplaarzen.

Het was een avontuur om naar buiten te gaan. We maakten ons steeds minder zorgen over hoe belachelijk we eruitzagen. Trouwens, buiten, wat was dat? Een tiental, maar ten dele bewoonde, ondergesneeuwde ver uit elkaar gelegen huisjes aan een landweg die naar nergens voerde. Op een middag kwam mijn stiefmoeder thuis van een barre tocht om boodschappen in het eerstvolgende dorp en ze vertelde dat ze op de weg (welke weg? de enige dus) burens was tegengekomen die iedereen uitnodigden 's avonds naar een weilandje tussen twee huizen te komen als ze daar zin in hadden... Daar zou open vuur zijn, warme kruidenwijn en alles wat de spontaan genodigden maar mee wilden brengen. Een echt 'komt allen tesamen'. Niks moest, het vuur zou er hoe dan ook zijn, we zàgen maar. We keken elkaar aan; wat klonk dàt goed!! We gingen ervoor, doken de keuken in,

bakten koekjes en pannenkoeken, kwamen al proevend van een kerstpunch helemaal in de stemming! Toen het donker werd trokken we als mummies verpakt met in de haard opgewarmde stenen -waar we sokken omheen gedaan hadden- in onze jaszakken en onze buit naar buiten, de inmiddels Egyptische duisternis in. Spannend! Na een paar honderd inktzwarte meters zagen we vlammetjes dansen en werden we met gestamp (een probaat middel tegen afvriezende tenen), gejuich en warme omhelzingen onthaald door ... vreemden. Niemand kende mij, tenzij van zien uit de verte.

Mijn naam ging rond, de pannenkoeken, de gloeiend hete kruidenwijn. We stonden zo dicht rond het vuur, allemaal ingepakt als Michelinmannetjes, dat we moesten oppassen om onze wenkbrauwen niet eraan te schroeien. Waar het gesprek over ging? Ik zou het niet meer weten, het was hartelijk, geanimeerd en luid, daar ging het om, geen nepsereniteit. Warmte. Toch versteenden onze ruggen à la minute ondanks alle voorzorgsmaatregelen. Het hilarische was, dat we omdat we geen onderbreking in het gesprek wilden, ons steeds allemaal tegelijk omdraaiden, van het vuur af, om onze achterkanten te ontgooien. Dan riepen en lachten we gewoon verder zonder elkaar te zien, recht naar de sterren aan de hemel. Als onze ruggen waren opgewarmd waren de wangetjes weer aan de beurt en zagen we elkaar terug. Elke keer een onbeschrijfelijk moment, die wissel tussen dat gezamenlijke haardvuurgevoel en die sensatie van bijna alleen op een ijzingwekkend koude maan te zijn of op een ster. Ik had het gevoel dat er maar een klein huppeltje voor nodig was om deel te worden van de onmetelijke duisternis en het nooit eindigende licht. Wat wil je in godsnaam nog meer op Kerstavond? Het moment van die uitzonderlijke samenkomst was, heel aandoenlijk en als symbool beeldschoon, toen het krakkemikkige campingtafeltje waarop iedereen zijn meegebrachte zoetigheden had gezet letterlijk in elkaar zakte onder het gewicht van de Oost-Duitse, uit armoe en saamhorigheid geboren plattelandsgastvrijheid.

Een groot voordeel was ook dat niemand het laat maakte; daarvoor was de kou tè venijnig. Lekker op tijd, aangenaam-maar-niet-te bezopen, verwarmd en dankbaar tot in onze ziel, schuifelden mijn stiefmoeder en ik stijf gearmd naar huis, naar ons haardvuur, naar onze zachte bedden, naar een nacht en naar een nieuwe dag waarvoor zij, voor heel even, niet zo bang meer was.